

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА 2025 РІК**

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	4-5
РОЗДІЛ 2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	6-10
РОЗДІЛ 3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	11-14
РОЗДІЛ 4. Основні екологічні проблеми Закарпатської області та зобов'язання у сфері охорони довкілля	15-20
РОЗДІЛ 5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації програми	21-24
РОЗДІЛ 6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування	25-26
РОЗДІЛ 7. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив	27
РОЗДІЛ 8. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	28-29
РОЗДІЛ 9. Резюме нетехнічного характеру інформації	30-31

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у реалізації регіональної політики набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку.

Стратегічна екологічна оцінка (далі - СЕО) розглядається як процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, в тому числі здоров'я населення, виправданих альтернатив та розроблення заходів із запобігання, зменшення та відшкодування можливих негативних наслідків.

Мета стратегічної екологічної оцінки – сприяння врахуванню екологічних міркувань у процесі підготовки та прийняття планів і програм з метою забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння збалансованому (сталому) розвитку.

Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі планування.

СЕО проводиться згідно із вимогами Законів України «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки» та «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (із змінами).

Об'єктом цієї стратегічної екологічної оцінки є проєкт Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік.

Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки з інформацією відповідного змісту опублікована згідно із відповідними нормами законодавства про СЕО.

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня. Законодавча основа для розроблення Програми: стаття 143 Конституції України; закони України „Про місцеві державні адміністрації”, „Про правовий режим воєнного стану”, „Про засади державної регіональної політики”, „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”; постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету” (із змінами).

При підготовці Програми враховані завдання інших документів державного планування, а саме:

Цілі сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722);

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 940 від 13.08.2024;

Стратегія розвитку Закарпатської області на 2021-2027 роки, затверджена рішенням Закарпатської обласної ради від 20.12. 2019 року № 1630.

Програма базується на аналізі основних показників і тенденцій соціально-економічного розвитку області у 2024 році та визначає мету, завдання та заходи економічного та соціального розвитку області на 2025 рік. У зв'язку з військовою агресією росії проти України, відповідно до Закону України “Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни” органи державної статистики призупинили оприлюднення більшості статистичної інформації, тому аналіз соціально-економічного становища здійснено на основі наявних оперативних даних.

Метою Програми є забезпечення стабільної роботи економіки в умовах воєнного (післявоєнного) періоду, у тому числі за рахунок реалізації комплексу заходів зі створення нових робочих місць через підтримку бізнесу, стимулювання залучення інвестицій; оборони регіону від можливої ескалації воєнних дій та безпеки для жителів області і внутрішньо переміщених осіб; продовження робіт з відновлення /реконструкції соціальної інфраструктури; підвищення рівня соціального захисту населення, у тому числі осіб, постраждалих внаслідок військової агресії російської федерації; надання якісних освітніх, медичних, житлово-комунальних послуг; підвищення доходів населення, максимальна мобілізація фінансових та людських ресурсів для допомоги ЗСУ.

Програмним документом передбачено здійснення узгоджених спільних дій місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування задля втілення єдиної державної регіональної політики на місцевому рівні за особливих обставин, викликаних військовим станом. Основні завдання Програми та пріоритетні напрями діяльності в області трансформовані в перелік конкретних заходів та згруповані у розділи, які відповідають стратегічним та оперативним цілям розвитку області.

Виконання заходів Програми спрямоване на забезпечення адаптації функціонування економіки області в умовах військового стану, зокрема, з урахуванням програм підтримки бізнесу та сприятиме створенню умов для безпечного життя мешканців регіону, забезпечення їх нагальних потреб.

Фінансування пріоритетних напрямів Програми здійснюватиметься, у тому числі через місцеві цільові програми, з урахуванням необхідності виконання першочергових завдань, викликаних запровадженням військового стану, реальних можливостей відповідних місцевих бюджетів, а також виділених фінансових ресурсів державного бюджету, приватних інвестицій, кредитних ресурсів та міжнародної технічної допомоги.

Виконання пріоритетних напрямів та завдань Програми забезпечують структурні підрозділи обласної військової адміністрації, районні військові адміністрації спільно з органами місцевого самоврядування та територіальними органами центральних органів виконавчої влади.

Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік охоплює основні види господарської діяльності: промисловий та агропромисловий комплекси, транспортне та дорожнє господарство, інвестиційну, будівельну та містобудівну діяльність, енергоефективність, житлово-комунальне господарство, освіту, охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт, культуру і туризм, екологічну безпеку.

У Програмі соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік відображені завдання, які передбачають продовження виконання цілей і завдань, визначених Регіональною стратегією розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років, а саме:

1. Збереження та розвиток людського та соціального капіталу.
2. Прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності регіональної економіки.
3. Побудова локальних економік знань та смарт-спеціалізація.
4. Забезпечення охорони довкілля, екологічно збалансованого і раціонального природокористування та просторової гармонії.
5. Забезпечення сталого розвитку сільських та гірських територій в умовах системних реформ.

ПЕРЕЛІК регіональних цільових програм, які передбачається реалізувати у 2025 році додається.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Закарпатська область займає площу 12,8 тис. км.кв., на якій проживає 1,257 мільйона населення (станом на 2019 рік). Густота населення – 98,19 осіб/км².

Більше половини території області займають лісовкриті площі (57%). Область малоземельна: на одного мешканця припадає лише 0,36 га сільгоспугідь, в тому числі 0,16 га ріллі. Майже третина земель області 30,5 % (389,1 тис. га) перебуває в користуванні громадян.

Закарпатська область є найбільш ураженою зсувними, селевими та ерозійними процесами.

Одним із пріоритетних напрямків стратегічного розвитку області вважається розв'язання екологічних проблем і підтримання стабільної ситуації щодо охорони навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального використання, збереження й відтворення природних ресурсів. Не менш важливим є висновок щодо прогностичних змін стану довкілля, особливо якщо документ державного планування (далі – ДДП) не буде затверджено.

Поточний стан довкілля в Закарпатській області узагальнено в матеріалах Екологічного паспорту Закарпатської області на 2023 рік, Регіональній доповіді „Про стан навколишнього природного середовища в Закарпатській області у 2023 році” управління екології та природних ресурсів Закарпатської обласної військової адміністрації (web- сайт: ecozakarp.at.gov.ua), а також щомісячних інформаційно-аналітичних оглядах про стан довкілля у Закарпатській області. Зміст цих документів повністю розкриває екологічну ситуацію в Закарпатській області, зокрема, що стосується впливу на такі компоненти довкілля і складові життєдіяльності населення:

- грунти;
- атмосферне повітря;
- водні ресурси;
- стан фауни, флори, біорізноманіття, землі;
- кліматичні фактори.

Зокрема, в області нараховується 133,48 тис. га (65,9 %) кислих ґрунтів від загальної обстеженої площі. Причому, значну частину площ (49,47 тис. га або 24,4 %) займають землі з дуже сильно- та сильнокислою реакцією ґрунтового розчину. Проблема гумусу для ґрунтів Закарпаття надзвичайно важлива, так як велика кількість опадів (більше 1000 мм на рік) сприяє його вимиванню, особливо на схилових землях. Загострення проблеми викликане неповерненням органічних речовин у ґрунт, що пов'язано із постійним і тенденційним зменшенням поголів'я худоби, особливо ВРХ. Окрім цього скорочуються площі

під багаторічними травами і, зокрема, під конюшиною і люцерною; порушуються прості правила впровадження сівозмін. Ґрунти області, в основному, середньозабезпечені гумусом, показник якого знаходиться у межах від 2,20 % до 3,81 %. У гірській зоні Закарпаття, яка охоплює близько 80% площі області, завжди спостерігаються всі види ерозії, селі та зсуви. Це найбільш критична зона для землеробства – із 517,6 тис. га в ній тільки 122,4 тис. га є придатними для сільськогосподарського використання. Такий стан справ буде враховано при реалізації програмних заходів з виконання Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, затвердженої Кабінетом Міністрів України 15 листопада 2024 року №1163-р.

Щодо атмосферного повітря то за даними за даними Головного управління статистики протягом 2023 року відбулося незначне зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. Обсяги забруднюючих речовин, які надійшли у повітряний басейн у 2023 році від стаціонарних джерел забруднення зменшились в порівнянні з 2022 роком на 18 % і складають 2,8, тис.тонн проти 3,4 тис.тонн у 2022 році. Обсяги викидів діоксиду вуглецю становлять 0,2 млн.т.

Для здійснення нормування та регулювання у сфері викидів в атмосферне повітря, в установленому законом порядку протягом 2023 року було розглянуто 52 заяв підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності щодо видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря поданих згідно з інформаційними картами через центри надання адміністративних послуг, та видано 47 дозволів на викиди, 5 відмовлено у видачі відповідного дозволу до усунення причин, що стали підставою для відмови. Перелік виданих дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами на об'єкти, які належать до другої та третьої групи щомісячно надається до державної екологічної інспекції у Закарпатській області та розміщується на веб-сайті департаменту.

Водні ресурси області формуються за рахунок поверхневого стоку річок басейну ріки Тиса, місцевого річкового стоку, що утворюється в межах області, транзитного річкового стоку, що утворюється на території Румунії, Угорщини та Словаччини, а також експлуатаційних запасів підземних вод. У 2023 році основними водокористувачами області забрано із природних водних об'єктів 37,787 млн. м³ води (на 10 % менше, ніж за попередній рік) та скинуто всього 45,202 млн. м³ зворотних вод (на 6,66 % більше, ніж у 2022 р.) у поверхневі водні об'єкти. У 2023 р. показник використання свіжої води у всіх галузях становив 22,183 млн. м³ . Споживання свіжої води у 2023 році порівняно з 2022 р. зменшилось на 8,76 %. Найбільше використано води на питні і санітарногігієнічні потреби – 11,814 млн. м³ . На зрошення використано 1,009 млн. м³ , на виробничі потреби – 5,573 млн. м³ . Технічний стан систем сільськогосподарського водопостачання в цілому перебуває на незадовільному рівні. Значна кількість існуючих водопроводів побудована без проектів або з

великими відхиленнями від них. Велика частина мереж за своїм технічним станом вимагає заміни, потребують модернізації споруди. З погляду санітарно-гігієнічної надійності більшість сільських водопроводів не відповідають нормативним вимогам. Найбільшими забруднювачами поверхневих водойм і надалі залишаються об'єкти житлово-комунальних підприємств області. Із існуючих каналізаційних очисних споруд комунальних підприємств більшість потребують реконструкції, збільшення пропускної спроможності та впровадження нових технологій очищення стічних вод. Упродовж 2024 року на території області надзвичайні ситуації, що призвели б до забруднення поверхневих водойм басейну р. Тиси, не спостерігалися.

З метою збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища районними радами області затверджено районні схеми екомережі. Регіональну схему формування екологічної мережі Закарпатської області затверджено рішенням Закарпатської обласної ради від 10.07.2014 року №1033 "Про затвердження регіональної схеми формування екологічної мережі Закарпатської області".

У частині розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі вжито ряд заходів для збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу. Проведено ряд заходів щодо створення об'єкту природно-заповідного фонду на території якого підлягають охороні, збереженню і відновленню природні комплекси та об'єкти що мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну та рекреаційну цінність.

Науковцями КБЗ влаштовано два нові гідрологічно-регуляційні шлюзи, організовано поточний ремонт чотирьох перепадів-загат із переплетених вербових гілок та оглеєного ґрунту на меліоративних каналах ПНДВ „Долина нарцисів”, яка в останні декілька десятків років потерпає від осушення. Проведені обстеження пошкоджених вітровалами та стовбурними шкідниками лісових ділянок за межами заповідної зони з метою визначення необхідності проведення санітарно-оздоровчих заходів. Для збереження лучних біотопів та популяцій рідкісних лучних видів рослин, проведено викошування травостою, вирізання підросту деревно-чагарникової рослинності та інші заходи з догляду за луками. На високогірних луках (полонинах) надано дозвіл на випасання худоби у місцях, що традиційно випасають місцеві жителі у літній період.

Розпорядженнями голови Закарпатської обласної військової адміністрації встановлено ліміт спеціального використання природних рослинних ресурсів місцевого значення у 2024 році (від 22.03.2024 № 322) та встановлено ліміти спеціального використання лісових ресурсів під час заготівлі другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань на 2024 рік у Закарпатській області для філій Карпатського лісового офісу Державного

спеціалізованого господарського підприємства „Ліси України” (від 17.07.2024 №735).

Сучасну загрозу становить щорічне збільшення рекреаційного навантаження, в першу чергу автомобільний туризм і з використанням мотоциклів та квадроциклів. Такий вплив людини особливо відчутний на рослинний покрив високогірного поясу Українських Карпат поблизу основних туристичних маршрутів. В результаті зростаючого туристичного навантаження відбувається витоптування рослинного покриву, зривання квітучих видів, розведення вогнищ і встановлення наметів у несанкціонованих місцях, засмічення, забруднення водотоків, тощо.

Найбільш дієвим заходом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є створення нових та розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Впродовж 2023 року площа природно-заповідного фонду області збільшилася за рахунок рішенням Закарпатської обласної ради від 27.09.2023 №886 "Про оголошення об'єкта природно-заповідного фонду місцевого значення" оголошено ландшафтний заказник місцевого значення "Деренівка" на площі 11,044 га, без вилучення площі від землекористувача – філії "Ужгородське лісове господарство" ДП "Ліси України".

Карпатський біосферний заповідник проводить активну діяльність серед громадськості, що спрямована на підвищення рівня свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища. Регулярно проходять зустрічі в школах та трудових колективах, а також під час зборів громад в межах діяльності установи та сесіях сільських, селищних та міських рад і засіданнях виконкомів. Крім того, на при установі діє Координаційна рада, яка є важливим інструментом співпраці з громадами. Серед членів Ради – керівники лісгоспів, громадські лідери та голови сільських, селищних та міських рад і члени виконкомів.

Клімат Закарпаття помірно-континентальний; завдяки Карпатам, що охороняють Закарпаття з півночі, він тепліший від інших частин України, які знаходяться в такій самій географічній ширині. Клімат зокрема сприятливий на низовині й підгір'ї та дозволяє на культуру садів і винограду, а навіть деяких субтропічних рослин (температура Ужгороду на висоті 132 м: в січні —3,1°C; в 22 липні +20,1 °C; 770 мм опадів); в горах клімат змінюється залежно від висоти (напр., Ясіння на висоті 652 м — в січні —7,7°C, в липні +16,9 °C, 1 030 мм опадів). Ще більше впливає висота на рослинність, яка поділяється на ряд смуг: лісостеп, рослинність на низовині, підгірська смуга до 400 м, нижча і вища смуга лісів та смуга полонин із субальпійською рослинністю .

Політика Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації у сфері скорочення викидів парникових газів заключається у зобов'язанні основних забруднювачів атмосферного повітря скоротити викиди парникових газів на 20-25 % в порівнянні з 1990 роком та добровільному скороченні викидів для інших підприємств більше ніж у два рази у порівнянні з 1990 роком. Обласною державною адміністрацією,

райдержадміністраціями та міськвиконкомами Закарпатської області вживаються заходи, спрямовані на покращення екологічної ситуації та зменшення викидів парникових газів: у проектах Генеральних планів населених пунктів проводиться аналіз використання території і оцінка стану навколишнього природного середовища, передбачаються заходи з його поліпшення; промислові та комунальні об'єкти, які здійснюють шкідливий вплив на навколишнє середовище, виносяться за межі житлових зон; здійснюється комплекс заходів з технічного переоснащення об'єктів теплоенергетики, зменшується кількість опалювальних та виробничих котелень; виносяться за межі населених пунктів рух транзитного автотранспорту, покращується пішохідно-вулична мережа; здійснюються заходи щодо збільшення кількості зелених насаджень загального користування і спеціального призначення, збільшуються загальні площі лісових насаджень. З метою оцінки антропогенних викидів проводиться щорічна інвентаризація джерел забруднення атмосферного повітря, створено відповідну базу даних, здійснюється моніторинг та аналіз стану атмосферного повітря, створено базу дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Оприлюднюються документи з оцінки впливу на довкілля планової діяльності на веб-сайті департаменту екології та природних ресурсів з висвітленням інформації щодо ОВД: назва суб'єкту господарювання - реєстраційний номер справи про ОВД (повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає ОВД, оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, інформація про висновок з оцінки впливу на довкілля, рішення про провадження планованої діяльності (із зазначенням органу, номера та дати їх прийняття).

З метою ознайомлення громадськості та органів влади з екологічним станом поверхневих вод, природно-заповідних об'єктів та оселищ (біотопів) Закарпатської області діє он-лайн версія геоінформаційної системи екологічного моніторингу, яку можна знайти за веб-адресою: ecozakarpat.net.ua.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Прогнозована оцінка ймовірного впливу проекту Програми на довкілля відповідно до контрольного переліку розглянутих в розділі II питань, дозволяє на основі експертних оцінок, зробити такі висновки щодо ймовірного впливу проекту Програми на довкілля: Проект Програми враховує принцип екологічної збалансованості та засади сталого розвитку регіону, і тому в цілому орієнтований на зменшення впливу на довкілля. Зокрема, буде досягнуто наступних цільових результатів:

- Комплекс природоохоронних дій напряду „Охорона навколишнього природного середовища” дасть можливість: визначити шляхи з адаптації усіх сфер економіки та життєдіяльності області до змін клімату, забезпечити зменшення скиду забруднених стічних вод, за рахунок будівництва водокористувачами локальних каналізаційно-очисних споруд, інтенсифікації існуючих каналізаційно-очисних споруд, реконструкції та будівництва нових каналізаційно-очисних споруд; створити нові та розширити існуючі території та об'єкти природно-заповідного фонду; впровадити роздільне збирання твердих побутових відходів у населених пунктах області; реалізувати заходи щодо охорони та раціонального використання водних ресурсів, проведення просвітницької роботи з питань цивілізованого відношення до навколишнього природного середовища.

- Виконання заходів напряду „Розвиток житлово-комунального господарства, паливно-енергетичний комплекс та енергозбереження” передбачає зменшення викидів у атмосферне повітря шляхом впровадження енергозберігаючих заходів, а також збільшити вироблення екологічної чистої енергії; продовження реконструкцій систем водопостачання та водовідведення для забезпечення населення якісною питною водою; реконструкцію існуючих каналізаційних очисних, будівництво нових, у тому числі локальних каналізаційних очисних споруд, особливо у сільських та гірських населених пунктах, з метою зменшення викидів комунальних стоків безпосередньо у водні об'єкти області; дотримання законодавства у сфері благоустрою територій населених пунктів; ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ; організація належної роботи суб'єктів господарювання у сфері збору та вивезення ТПВ та стану утримання місць їх видалення; будівництво сміттесортувальних/сміттєпереробних комплексів із застосуванням новітніх технологій та сучасних технічних стандартів, а також виготовлення ПКД для земельних ділянок під будівництво таких сміттесортувальних/сміттєпереробних комплексів;

- Комплекс дій у напрямі „Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” дозволить налагодити систему

управління регіональною екологічною безпекою та запобігти виникненню надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

•Комплекс дій у напрямі „Охорона здоров'я” дозволить забезпечити модернізацію системи охорони здоров'я в області, знизити захворюваність і смертність населення області, підвищить доступність медичної допомоги жителям області шляхом наближення менш складних послуг до пацієнта та концентрації високотехнологічних послуг для важчих випадків у кластерних та надкластерних закладах охорони здоров'я; забезпечить імплементацію рішень Ради безбар'єрності щодо виконання заходів з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрності. Створення Центру медичної реабілітації та системи психологічної реабілітації в області, як для військових, так і для цивільних за основними напрямками лікувально-реабілітаційних впливів: психологічна реабілітація після перенесеної психологічної та бойової травми; лікування хронічних неінфекційних захворювань, наявних у пацієнта; метаболічна корекція віддалених наслідків перенесеної бойової та психологічної травми з метою упередження їх соматизації.

•У результаті виконання завдань напрямку „Освітня галузь та спорт” передбачено вдосконалення матеріально-технічного забезпечення, створення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів освіти, впровадження енергозберігаючих технологій, що в цілому покращить екологічний стан закладів освіти та позитивно вплине на здоров'я учнів та освітян; збереження, відновлення і зміцнення матеріально-технічної бази, вдосконалення і розвитку спортивної інфраструктури, інших інституціональних напрямів сфери фізичної культури і спорту та забезпечення фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової діяльності суб'єктів галузі усіх форм власності

•Виконання заходів напрямку „Туристично-рекреаційна сфера”, зокрема реалізація проєктів розвитку еко- та агротуризму і налагодження діяльності туристично-інформаційних центрів забезпечить доступ громадськості до екологічної інформації та підвищення екологічної свідомості населення; сприяння розвитку активних видів туризму (пішохідного, гірського, гірськолижного, водного, кінного тощо) з урахуванням необхідності забезпечення ефективного природокористування та охорони навколишнього середовища.

•У результаті виконання завдань напрямку „Будівельна галузь та архітектура” в процесі розроблення містобудівної документації – схем планування території районів, територіальних громад, генпланів населених пунктів, планів зонування територій, детальних планів територій, буде здійснюватися проведення оцінки впливу на довкілля та розробка звітів стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, що сприятиме сталому розвитку області шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

- Реалізація заходів напряму „Транспорт, транспортна інфраструктура” дозволить стабілізувати транспортно-екологічну ситуацію та покращити транспортну безпеку населення, а заплановане впровадження енергозберігаючих джерел світла в зовнішньому освітленні населених пунктів також позитивно вплине на довкілля.

- Комплекс дій у напрямі „Промисловий комплекс” дозволить сприяти технологічному переоснащенню та екологічній модернізації промислового виробництва, впровадженню сучасних ресурсо- та енергозберігаючих технологій і обладнання, введенню в експлуатацію нових екологічно чистих виробництв.

- Виконання заходів напряму „Агропромисловий комплекс” дозволить виконати оснащення сільгоспвиробництва новою ефективною ресурсозберігаючою технікою та екологічно сприятливими технологіями виробництва, переробки та зберігання продукції, розвивати органічне землеробство; а також організувати контроль за використанням та охороною земель, вжиття заходів реагування у випадку виявлення порушень земельного законодавства.

В цілому, реалізація Програми охоплює територію всієї області, при цьому окремі заходи, визначені нею, зосереджені не лише на локальних територіях життєдіяльності населення, переважно міських населених пунктах, але й сільських територіях. Тобто виконання заходів, передбачених Програмою, дозволить поліпшити загальну екологічну ситуацію та позитивно вплине на умови життєдіяльності і здоров'я населення усієї Закарпатської області. В межах заходів Програми рекомендовано визначити перелік завдань, що першочергово будуть стосуватися територій з найгіршими екологічними характеристиками через фактори забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, знищення зелених насаджень, лісів та інше. За інформацією МОЗ, найбільш несприятливому впливу шкідливих факторів підлягає населення, яке мешкає в межах санітарно-захисних смуг промислових підприємств, що є порушенням вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених місць»: у міських поселеннях 3,4% проб атмосферного повітря містять забруднюючі речовини у концентраціях, що перевищують гранично допустимі, у сільських поселеннях – 1,3%. Тому заходи Програми, які реалізуються на територіях міських поселень, мають розглядатися як зони підвищеної уваги. Заходи Програми, спрямовані на охорону і раціональне використання земель та збереження територій природно-заповідного фонду. До програми включені заходи щодо підвищення ефективності управління відходами, реалізація яких дозволить позбутись асиметричності та екологічного тиску на основні місця їх зберігання та накопичення. В Програмі передбачені заходи, спрямовані на отримання інформації про стан довкілля та оперативне реагування у разі його погіршення. Це дозволить забезпечити підтримання комфортних та безпечних умов для життя населення всієї області, і з високою ймовірністю нівелює негативний вплив на довкілля і здоров'я населення, від чого можна очікувати позитивні

результати на всій території Закарпатської області. Заходи Програми, орієнтовані на формування екологічної культури та свідомості населення, дозволять підтримувати та поліпшити стан довкілля та умови життєдіяльності населення регіону.

РОЗДІЛ ІV. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Основні екологічні проблеми, які існують в області:

забруднення водних об'єктів внаслідок неефективної роботи очисних споруд об'єктів комунального господарства та промислових підприємств;

відсутність системи та достатньої інфраструктури збору та сортування твердих побутових відходів;

негативний вплив на довкілля об'єктів виробничого призначення, а саме: золотовидобувного підприємства ТОВ "Закарпатполіметали" (с. Мужієво, Берегівського району) та Солотвинського солерудника в Тячівському районі Закарпатської області (Ліквідація надзвичайної ситуації на ДП „Солотвинський солерудник”);

екологічно-безпечне зберігання невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) та їх подальша утилізація.

За період з 2000 р. до 2023 р. спостерігається тенденція зменшення на 55 % об'єму скиду забруднених стічних вод у поверхневі водойми. Зменшення обсягів скинутих забруднених стічних вод пояснюється суттєвим зменшенням забору та використання води і, відповідно, зменшенням загального обсягу скиду стічних вод, у тому числі і забруднених. Зменшення обсягів скинутих забруднених стічних вод досягнуто також за рахунок будівництва водокористувачами за власні кошти каналізаційних очисних споруд біологічної очистки. Найбільшими забруднювачами поверхневих водойм і надалі залишаються об'єкти житлово-комунальних підприємств області. Основні заходи, що покращать ситуацію в галузі: – будівництво очисних споруд для стічних вод житлово-комунального 169 сектору; – реконструкція діючих очисних споруд стічних вод житлово-комунального сектору; – будівництво каналізаційних споруд і мереж; – реконструкція діючих каналізаційних споруд і мереж.

Недостатньо налагоджена система та інфраструктура збору та сортування твердих побутових відходів Згідно із даними реєстру місць видалення відходів Закарпатської області, станом на 01.01.2024 року на території Закарпатської області обліковано 59 паспортизованих місць видалення твердих побутових відходів. Більшість діючих МВВ вичерпали свої потужності, заповнені на 80-85%, а термін експлуатації Виноградівського сміттєзвалища та Ужгородського полігону ТПВ закінчився. З метою зменшення обсягів накопичення відходів в області налагоджено систему централізованого збору та вивозу ТПВ у 491 населеному пункті, що становить 80,75 % від загальної кількості (608) населених пунктів області. На території області централізований збір та видалення твердих побутових відходів здійснює 36 спеціалізованих підприємств, найбільші з яких: ТОВ "АВЕ Ужгород", ТОВ "АВЕ Виноградово", ТОВ "АВЕ Мукачево" та ТОВ "Берег Вертикал"

(централізований збір та вивезення ТПВ здійснюють з 199 населених пунктів області). Роздільний збір ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів впроваджено в 187 населених пунктах регіону. Окремі види відходів, що не підлягають видаленню на сміттєзвалища (люмінесцентні та ртутні лампи, чорний та кольоровий металобрухт, свинцеві акумулятори, відходи пластмаси, поліетилену, гумових відходів, склобою, відходів текстильних, картону та макулатури, тощо) збираються спеціалізованими підприємствами (всього 32 суб'єкти господарювання) та в більшості передаються на утилізацію за межі області. На території регіону впроваджується проект Європейського Союзу "Управління відходами – Європейський інструмент добросусідства і партнерства" згідно якого загальні інвестиційні витрати на 14-річний інвестиційний період (2013-2026рр.) складуть 1,261 млн. грн. Для максимального використання цінної сировини в області створюються відповідні умови для залучення інвесторів з метою будівництва сміттєпереробних заводів. У с. Яноші Берегівського району готується до введення в експлуатацію завод із сортування та механічної переробки твердих побутових відходів потужністю 20-30 тис. тонн/рік, що дасть можливість переробити 100% від загальної кількості ТПВ, які утворюються в районі. В Ужгородському районі є наміри щодо будівництва об'єкту з переробки твердих побутових відходів на території Середнянської селищної громади Ужгородського району за межами населених пунктів, що дасть можливість вирішити проблему з ТПВ в даному районі. У селі Сусково ур. Явірки на території Полянської сільської громади заплановане будівництво сміттєпереробного заводу. Основною метою та 170 завданням заводу є тотальний збір ТПВ з 16-ти гірських територіальних громад Закарпатської області, переробка обсягу ТПВ шляхом їх сортування та подальшого використання як вторинного матеріалу відповідними підприємствами, переробка органічної частини в біогаз з подальшим виробництвом електроенергії та теплової енергії, органічного добрива, переробка полімерних відходів в паливо та продаж його стороннім організаціям для подальшого застосування або переробки. Потужність проекту становить 60 тис. тон на рік та виготовлення 1,5 МВт електроенергії на год.

В області також діють невеликі цехи з оброблення ресурсоцінних матеріалів, виробничі потужності яких становлять від 1 до 3 тонн/місяць. Згідно з даними Головного управління статистики в області у 2022 році функціонували 4 установки для спалювання відходів з метою отримання енергії, 3 установки для спалювання відходів з метою теплового перероблення відходів, 1 установка для утилізації, перероблення відходів. Виробничі потужності з переробки відходів деревини створені на таких найбільших деревообробних підприємствах області: ТОВ "Шкала-Енерджі", МПП "Нікос" (Тячівський район), ТОВ "Інтерсорс", ТОВ "Еко-Блейз", ТОВ "Лісоіндустрія" (Берегівський район), ТОВ "ВГСМ", ТОВ "Карпати" (Рахівський район), ТОВ "К*Лен" (Хустський район), ТОВ "Інтер-Каштан" (м. Мукачево), ТОВ "Тріо-Транс", УВП "Синевір" УТОГ, ТОВ "Еліт Вуд" (м. Ужгород). З метою

недопущення забруднень території басейну прикордонних річок Тиса, Уж, Латориця та їх приток в області діє План організаційно-правових заходів з питань благоустрою населених пунктів та поводження з відходами в басейні річок Тиса, Уж, Латориця та їх притоках. Вирішення проблеми поводження з побутовими відходами департамент екології та природних ресурсів вбачає в організації централізованого збору сміття в усіх населених пунктах області. Враховуючи малоземелля, поступове зменшення кількості сміттєзвалищ та їх модернізація.

З врахуванням природних, ландшафтних умов області, підвищеної паводкової небезпечності, малоземелля та геополітичного розташування, необхідно створювати "пункти" збору твердих 171 побутових відходів у гірських районах та будівництва сміттєпереробних заводів у низинних частинах області. Кардинальним шляхом вирішення цієї проблеми є рециклізація, тобто вторинна переробка відходів. Необхідно створити в області відповідні умови до залучення інвесторів з метою будівництва сміттєпереробних заводів.

Станом на 01.01.2024 року на території Закарпатської області нараховується 504 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, загальною площею 206,4 тис. га. Показник заповідності області становить 16,18 %, при тому, що відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі в державі становить 6,6%.

З метою збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду згідно з Переліком територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, розташованих у Закарпатській області станом на 01.01.2024 року (web- сайт: ecozakarpat.gov.ua) на виконання вимог Закону України „Про природно заповідний фонд України” необхідно:

на території Карпатського біосферного заповідника провадити господарську діяльність із дотриманням наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.09.2011 № 336 „Про затвердження Положення про Карпатський біосферний заповідник у новій редакції”. Активізувати роботу Громадського контролю за додержанням режиму території Заповідника. Підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які розташовані на території Заповідника, здійснюють господарську діяльність з урахуванням обмежень, визначених законами України „Про природно-заповідний фонд України”, іншими законами України та нормативними актами та Проектом організації території Заповідника. Збільшити фінансування заходів, пов'язаних із функціонуванням Заповідника, за рахунок коштів місцевих бюджетів, благодійних фондів, коштів підприємств, установ, організацій, громадян та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. Дирекції Заповідника розширити надання платних послуг в межах переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2000 № 1913.

На території Національних природних парків (НПП «Синевир», Ужанський НПП, НПП «Зачарований край») заходи із збереження територій та об'єктів національних природних парків диферціюються відповідно до функціонального зонування їх території. Зокрема:

у заповідних зонах, які призначені для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти (будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю природних заповідників, розведення вогнищ, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту; геологорозвідувальні роботи, розробка корисних копалин, порушення ґрунтового покриву та гідрологічного і гідрохімічного режимів, руйнування геологічних відслонень, застосування хімічних засобів, усі види лісокористування, а також заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, квітів, насіння, очерету, випасання худоби, вилов і знищення диких тварин, порушення умов їх оселення, гніздування, інші види користування рослинним і тваринним світом, що призводять до порушення природних комплексів; мисливство, рибальство, лісокультурні роботи, рубка дуплястих дерев, всі види екскурсій, крім пішохідних, біотехнічні заходи, сінокосіння механізованими засобами, туризм, інтродукція нових видів тварин і рослин, проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково обґрунтовану ємність угідь, збирання колекційних та інших матеріалів, крім матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень);

у зонах регульованої рекреації, в межах якої проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць, дозволяється влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів і екологічних стежок; але тут забороняються рубки лісу головного користування, промислове рибальство, мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони;

у зонах стаціонарної рекреації, які призначені для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку, забороняється будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації;

в господарських зонах забороняються рубки головного користування і проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на

парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

На території зони регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарської зони забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території національного природного парку. Також забороняється проведення рубок головного користування та всіх видів поступових та суцільних рубок, вирубування дуплястих дерев, а також добування піску та гравію в річках та інших водоймах у заповідній зоні національних природних парків.

На території регіональних ландшафтних парків («Притисянський», «Синяк»). з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей проводиться зонування з урахуванням вимог, встановлених для територій національних природних парків.

На території заказників забороняються рубки головного користування, суцільні, прохідні, лісовідновні та поступові рубки, видалення захаращеності, а також полювання та інша діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про заказник. Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням заказника, проводиться з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

На території пам'яток природи забороняються суцільні, поступові, лісовідновні та прохідні рубки, видалення захаращеності, полювання та будь-яка інша діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни первісного їх стану. На території пралісових пам'яток природи забороняються всі види рубок, у тому числі санітарні, рубки формування і оздоровлення лісів та видалення захаращеності (крім догляду за лінійними об'єктами та вирубування окремих дерев під час гасіння пожежі), будівництво споруд, прокладання шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, випасання худоби, промислова заготівля недеревинних лісових продуктів, проїзд транспортних засобів (крім доріг загального користування та транспортних засобів оперативних і спеціальних служб). Навколо пралісових пам'яток природи установлюються охоронні зони завширшки не менше подвійної висоти деревостану пралісу, в яких забороняються будь-які суцільні, у тому числі санітарні, а також поступові рубки.

На території заповідних урочищ забороняються всі види рубок, у тому числі санітарні, рубки формування і оздоровлення лісів, видалення захаращеності та будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, які відбуваються у природних комплексах, включених до їх складу, відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників.

На території ботанічного саду забороняється будь-яка діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на них завдань і загрожує збереженню колекцій флори.

На території дендрологічних парків забороняється діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на них завдань і загрожує збереженню дендрологічних колекцій.

На території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва забороняється будь-яка діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на них завдань і загрожує їх збереженню. На території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва забезпечується проведення екскурсій та масовий відпочинок населення, здійснюється догляд за насадженнями, включаючи санітарні рубки, рубки реконструкції та догляду з підсадкою дерев і чагарників ідентичного видового складу, замість загиблих, вживаються заходи щодо запобігання самосіву, збереження композицій із дерев, чагарників і квітів, трав'яних газонів.

Основні заходи, що покращать ситуацію в галузі - реалізація регіональних програм:

програми охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області на 2024 – 2027 роки;

обласної соціальної програми „Питна вода Закарпаття” на 2023 – 2026 роки”;

програми поводження з твердими побутовими відходами у Закарпатській області на 2023 – 2026 роки.

РОЗДІЛ V. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ НА ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2024 рік не містить конкретних проєктів здійснення господарської діяльності та не визначає місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів.

При впровадженні заходів Програми (реалізація регіональних програм), у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

З метою запобігання імовірним супутнім негативним наслідкам здійснення окремих заходів, у процесі їх подальшої конкретизації, обґрунтування та проектування має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, включаючи проведення процедури ОВД для тих з них, для яких це передбачено за законом. Результати аналізу ймовірних негативних та позитивних впливів на довкілля при реалізації Програми подано у таблиці:

Чи може реалізація проєкту Програми спричинити:	Негативний вплив			Покращення стану довкілля в разі прийняття Програми
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел			•	+/-
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел		•		+/-
Погіршення якості атмосферного повітря			•	-
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			•	-
Водні ресурси				
Збільшення обсягів скидів у поверхневій воді			•	-
Зменшення кількості води, що використовується для водопостачання населенню			•	+/-
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод		•		-
Появу загроз для людей і об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)		•		-
Будь-які зміни якості поверхневих		•		+

вод				
Відходи				
Збільшення кількості утворених твердих побутових відходів		•		-
Збільшення кількості утворених чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки			•	+/-
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки		•		+/-
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			•	-
Земельні ресурси				
Зміни в ландшафтах або в характеристиках рельєфу			•	-
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози			•	-
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			•	-
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
Негативний вплив на об'єкти природнозаповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території)			•	-
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			•	-
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин		•		+/-
Будь-який вплив на кількість і якість рекреаційних можливостей		•		+/-
Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'яток природи тощо)			•	+/-
Населення та інфраструктура				
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			•	+/-

Суттєвий вплив на транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків		•		+/-
Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень	•			+/-
Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги		•		+
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей		•		-
Екологічне управління та моніторинг				
Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			•	-
Погіршення екологічного моніторингу			•	-
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			•	-
Інше				
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів		•		-
Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			•	+
Суттєве порушення якості природного середовища			•	-
Появу можливостей для досягнення короткострокових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому			•	+/-
Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			•	+/-

“•” – так

“+” – може спричинити;

“- ” – не може спричинити;

“+/- ” – однозначно встановити не можливо

На основі оцінок, представлених у таблиці можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік:

Атмосферне повітря. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів, водночас, існуючими

підприємствами регіону плануються заходи, спрямовані на модернізацію виробництва, впровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. Зменшенню викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел може сприяти поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури.

Водні ресурси. Програма не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Водночас, за умови відновлення промислового виробництва регіону з їх подальшим стабільним розвитком ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд. Програмою передбачається реалізація заходів з будівництва та реконструкції очисних споруд, мереж каналізації.

Відходи. Область характеризується високим рівнем утворення і особливо накопичення твердих побутових відходів. З метою вирішення проблеми поводження з відходами та розроблено регіональний план управління відходами до 2030 року.

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Біорізноманіття. У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природнозаповідного фонду (ПЗФ).

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Впровадження Програми може мати як позитивний, так і негативний вплив на рекреаційні зони залежно від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги. Разом з тим, реалізація цього завдання має сприяти покращенню здоров'я населення. Впровадження Програми не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

Населення та інфраструктура. Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Реалізація має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

РОЗДІЛ VI. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік передбачає реалізацію низки заходів. Водночас, це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації конкретних проектів і заходів зіх реалізації, а також в процесі надання екологічних дозволів та отримання ОВД.

З метою покращення стану здоров'я шляхом підвищення доступності, якості та ефективності медичного обслуговування (з урахуванням потреб усіх груп населення та термінових викликів сьогодення) основними завданнями та заходами Програми є:

- створення Центру медичної реабілітації та системи психологічної реабілітації в області;

- реалізація стратегічних напрямків щодо подальшого реформування медичної галузі, в умовах адміністративно-територіальної реформи, що відбулась, децентралізації та автономізації закладів охорони здоров'я області;

- реалізація інфраструктурного етапу реформи охорони здоров'я, зокрема формування спроможної мережі Закарпатського госпітального округу та у візуальному сприйнятті самих лікарень та матеріально-технічне оснащення закладів охорони здоров'я;

- формування мережі закладів охорони здоров'я за певним функціоналом, укомплектуванням, яка повинна надавати всі необхідні медичні послуги на території проживання людини, а також досягнення цілей, що впроваджуються Програмою медичних гарантій в Україні;

- підвищення доступності медичної допомоги жителям області шляхом наближення менш складних послуг до пацієнта та концентрації високотехнологічних послуг для важких випадків у кластерних та надкластерних закладах охорони здоров'я;

- розбудова системи доказової медичної реабілітації в кластерних та надкластерних закладах охорони здоров'я;

- імплементація рішень Ради безбар'єрності щодо виконання заходів з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрності.

На всіх етапах реалізації Програми заплановані рішення будуть здійснюватися у відповідності з нормами і правилами охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно вимог Законів України „Про охорону навколишнього природного середовища”, „Про охорону атмосферного повітря”, „Про охорону земель” тощо.

Заходи, спрямовані на запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків для здоров'я населення, визначатимуться відповідно до

вимог Закону України „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”.

РОЗДІЛ VII. ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ

Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік розроблена з урахуванням довгострокових пріоритетів Стратегії регіонального розвитку Закарпатської області на період до 2027 року, затвердженої рішенням Закарпатської обласної ради 20.12.2019 № 1630 та визначає пріоритетні цілі соціально-економічного розвитку області:

1. Посилення економічної конкурентоспроможності регіону
2. Екологічна та енергетична безпека
3. Забезпечення якісних умов життя
4. Розвиток людського потенціалу
5. Інноваційний розвиток регіону на основі смарт-спеціалізації.

Заходи Програми, спрямовані на досягнення цих пріоритетів, пов'язані між собою балансом економічної, соціальної та екологічної складових.

Крім того, було взято до уваги такі базові припущення:

перспективні зміни національного законодавства не погіршуватимуть ситуацію в регіоні; буде забезпечено: належне управління впровадженням і реалізацією Програми, що включатиме створення ефективних та прозорих механізмів відбору проєктів соціально-економічного розвитку, моніторинг виконання заходів Програми та їх належне фінансування.

Таким чином, було обрано конфігурацію стратегічних і оперативних цілей та заходів з їх реалізації здатних у довгостроковій перспективі не лише підвищити якість життя мешканців області в умовах інерційного розвитку існуючих факторів впливу, але й запобігти окремим прогнозованим на сьогодні ризикам.

Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров'я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив.

При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

Найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

РОЗДІЛ VIII. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2024 рік. Значні наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації регіональних програм та заходів з їх реалізації, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення. Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» встановлює необхідність здійснення моніторингу наслідків виконання документу державного планування для довкілля (ст. 17).

Моніторинг може бути використаний для: порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області за 2022, 2023 та досягнення прогнозованих показників на 2025 роки; отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО); перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади; перевірки того, що Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи. Моніторинг базуватиметься на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів), які демонструють наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення:

обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т;

загальний обсяг водовідведення, в тому числі нормативно очищених стічних вод та забруднених зворотних вод, млн. м³;

питома вага використаних, знешкоджених та утилізованих відходів від загального обсягу утворених, %;

кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, одиниць;

кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території області, одиниць;

площа земель природно-заповідного фонду, %;

кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб (новоутворення; хвороби органів дихання), на 100 тис. населення, одиниць;

показник малюкової смертності, %.

забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення), лікарів;

укомплектованість закладів охорони здоров'я в сільській місцевості лікарями, які надають первинну медичну допомогу, %.

За результатами щорічного моніторингу кількість індикаторів може бути розширено шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до умов реалізації Програми. Моніторинг фактичних наслідків впровадження Програми на довкілля та здоров'я населення здійснюватиметься щороку. Його результати мають оприлюднюватися на офіційному веб-сайті Закарпатської обласної військової адміністрації один раз на рік протягом строку дії Програми. У разі, коли під час здійснення моніторингу буде виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, необхідно буде вжити заходи для їх усунення, а також внесення змін до Програми з метою усунення негативних наслідків.

РОЗДІЛ ІХ. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ

Головною метою проекту Програми є забезпечення надійного функціонування інженерно-транспортної, енергетичної, комунальної інфраструктури та соціальної сфери області в умовах воєнного стану; створення передумов для прискореного післявоєнного економічного та інноваційного розвитку області, зокрема шляхом створення сприятливих умов для ведення бізнесу та залучення інвестицій, підвищення добробуту, якості та безпеки життєдіяльності населення, а також забезпечення узгоджених спільних дій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування задля втілення єдиної державної політики розвитку України на рівні області.

Виконання заходів обласних комплексних та цільових програм, розробка, затвердження та внесення змін до яких проводитиметься виключно з дотриманням вимог Бюджетного кодексу України та чинних законодавчих і нормативно-правових актів, сприятиме досягненню основних соціально-економічних показників області.

Враховуючи сучасну екологічну та соціально-економічну ситуацію в регіоні та введення воєнного стану в країні першочерговими заходами на 2025 рік, що спрямовані на покращення стану навколишнього природного середовища в області, зниження антропогенного навантаження на довкілля, покращення охорони та раціональне використання природних ресурсів та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, є:

забезпечення виконання заходів, передбачених державними та регіональними цільовими програмами щодо охорони та відтворення довкілля, поліпшення якості питної води, нарощування обсягів використання відходів;

забезпечення здійснення оцінки впливу на довкілля видів планованої діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів;

здійснення заходів з охорони атмосферного повітря від забруднення на об'єктовому, галузевому та регіональному рівнях. Забезпечення виконання комплексу заходів щодо зменшення забруднення атмосферного повітря автотранспортними та іншими пересувними засобами;

продовження робіт по вивезенню на утилізацію з території ВАТ "Агрокомплекс", с. Рокосово Хустського району токсичних відходів I та II класів небезпеки;

сприяння подальшому вдосконаленню регіональної політики у сфері поводження з відходами, зокрема збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації відходів як вторинної сировини;

удосконалення регіональної системи моніторингу за станом поверхневих вод, природозаповідних об'єктів, джерел забруднень водних об'єктів, вмістом забруднюючих речовин у ґрунтах та атмосферному повітрі;

посилення еколого-освітньої роботи шляхом проведення конкурсів, фотовиставок, конференцій, семінарів із залученням широких верств громадськості на природоохоронну тематику.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про інвестиційну діяльність», Водним кодексом України, Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Реалізація Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік не повинна призвести до появи нових негативних наслідків для довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги. Реалізація проектів, які на час прийняття Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік не мають висновку про оцінку впливу на довкілля, розпочнеться після надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

Виконання багатьох завдань та заходів Програми має призвести до покращення екологічної ситуації та стану здоров'я населення. Моніторинг відібраних показників (індикаторів) впровадження Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля та здоров'я населення матиме Програма. Кількість показників (індикаторів) можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані, або дані органів державної статистики.

**Директор департаменту економічного
та регіонального розвитку
Закарпатської обласної державної
адміністрації - обласної
військової адміністрації**

Тарас ТРИНДЯК